

- Шинкарук В.Д., Грубінко В.В., Бабин І.І. – К.–Тернопіль : Вид-во ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2004. – 146 с.
3. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра напряму підготовки 6.070104 «Морський та річковий транспорт», кваліфікації бакалавр судноводіння, бакалавр суднової енергетики, бакалавр суднової електротехніки / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – К., 2012.
 4. Галузевий стандарт вищої освіти України. Освітньо-професійна програма підготовки молодшого спеціаліста спеціальностей 5.07010401 «Судноводіння на морських шляхах», 5.07010403 «Експлуатація суднових енергетичних установок», 5.07010407 «Експлуатація електрообладнання та автоматики суден», кваліфікації штурман, механік (судновий), електромеханік (судновий) / Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України. – К., 2013.
 5. International Convention on Standards of Training, Certification and Watchkeeping for Seafarers as amended, including the 1995 and 2010 Manila Amendments. STCW Convention and STCW Code. 2011 edition. Language(s): ENG, FRE, SPA, RUS, CHI, ARA (IMO-IC938).
 6. IMO Model Course 7.02 On officer in charge of a navigational watch. Sub-committee on standards of training and watchkeeping. STW 44/WP.6/Add.1 2 May 2013. Original: English.

В. В. Чернявський

Херсонская государственная морская академия

КОМПЕТЕНТНОСТНЫЙ ПОДХОД КАК ФАКТОР ОБЕСПЕЧЕНИЯ ТРЕБОВАНИЙ К ПОДГОТОВКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ МОРСКОЙ ОТРАСЛИ

В статье освещены некоторые требования к подготовке специалистов морской отрасли, которые регламентируются программами и курсами, утвержденными с учётом минимальных стандартов компетентности международного кодекса по подготовке и дипломированию моряков. Обосновано, что зависимость безопасного функционирования морского транспорта от уровня профессиональной компетентности специалистов морской отрасли требует дальнейшей разработки образовательных стандартов и более детального обоснования и размежевания компетентностей на разных уровнях подготовки специалистов.

Отмечено, что квалификационные требования должны быть дополненными характеристиками результатов обучения, сформулированных в терминах компетентностей. Показано, что определение перечня ключевых и специфических компетентностей нужно тщательно разработать для каждого из образовательно-квалификационных уровней с учётом специфики подготовки специалистов морской отрасли. Доказано, что ведущая роль в обеспечении высокого уровня профессиональной компетентности специалистов морской отрасли принадлежит физике, как основе научно-технического прогресса и развития общества; при этом именно компетентностный подход в подготовке специалистов морской отрасли обеспечит профессиональную направленность преподавания физики.

Ключевые слова: морская образовательная отрасль, специалисты морской отрасли, компетентностный подход в подготовке специалистов морской отрасли, перечень компетентностей.

V. V. Cherniavskiy

Kherson State Maritime Academy

COMPETENCE APPROACH AS A FACTOR OF PROVIDING OF REQUIREMENTS TO PREPARATION OF SPECIALISTS OF MARINE INDUSTRY

The article highlights some of the requirements for training specialists maritime industry, which are regulated programs and courses approved subject to the minimum standards of competence of the International Code for the preparation and certification of seafarers. Proved that the dependence of maritime transport on the level of professional competence marine industry professionals requires further development of educational standards and detailed justification and delimitation of competencies at various educational levels of training. It is noted that qualifications should be complemented characteristics of learning outcomes formulated in terms of competences. It is shown that determining the list of key competencies and specific, carefully developed for each of the educational levels of specific training specialists maritime industry.

Key words: maritime education industry, marine industry professionals, competence approach in training maritime industry list of competencies.

Отримано: 21.05.2014

УДК 378.147.091.31-051:53

О. В. Шевчук

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

e-mail: evruka@i.ua

НАВЧАЛЬНИЙ ФІЗИЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИКИ

У статті розглядається проблема формування фахової компетентності майбутніх учителів фізики в процесі організації та проведення навчального фізичного експерименту. Також іде мова про проблеми розвитку професійної підготовки майбутніх вчителів фізики над якою працює велика кількість науковців-педагогів та вчених. Важливе місце у формуванні професійної компетентності майбутніх учителів займає комунікація, яка є основною формою педагогічного процесу. Професійна діяльність вчителя залежить від його компетентності, яка формується впродовж фахової діяльності і є сукупністю його професійних компетентностей, які допомагають йому фахово здійснювати професійну педагогічну діяльність. Професійна підготовка майбутніх учителів фізики передбачає формування їхніх фахових компетентностей у професійній діяльності.

Ключові слова: компетентність, фахова компетентність, професійна діяльність, навчальний фізичний експеримент, лабораторний практикум, студент, майбутній учитель фізики.

Вступ. Освіта сьогодні зазнає багато змін пов'язаних з процесом євроінтеграції, Болонським процесом, інноваційними процесами в галузі науки й техніки, впровадженням новітніх технологій, здійснюються відкриття, з'являються нові винаходи які несуть у собі багато нової інформації. Швидко входження України в європейський і світовий простір характеризується запозиченням світових та європейських стандартів. Сьогодні формування освітніх цілей відбувається не на рівні держав, а на міждержавному, міжнаціональному рівнях, коли основні пріоритети й цілі проголошуються в міжнародних конвенціях та документах, і є стратегічними орієнтирами міжнародної спільноти.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день у вищих навчальних закладах, та й не тільки у вишах, а й у школах, коледжах студентам та учням пропонується величезна кількість нового матеріалу, що зумовлено науково-технічним прогресом (НТП), який неупинно розвивається у всіх галу-

зях науки і техніки. І було б неправильно відкинути (не вивчати) той матеріал, який вивчали ми та наші батьки, адже це є основою, фундаментом науки, деякі речі узагальнюються, деякі з'являються нові, планшетні комп'ютери, GPS навігатори, сучасні телефони, фотоапарати, будова і принцип яких кардинально відрізняються від старих плівкових. Тож у цій величезній кількості матеріалу постає питання: чи зрозуміли ті, хто навчається, пояснювальний матеріал вчителя? У нагоді стане головний структурний елемент контролю у навчальному процесі перевірка якості знань – контроль.

Аналіз актуальних досліджень. На думку психологів, фахова підготовка повинна опиратися на компоненти знання, яким в навчальному процесі не приділяється достатньої уваги – це навички і уміння самостійної роботи, розвиток діалектичного мислення, системний підхід до постановки і розв'язання задач фахової діяльності, вибір провідного виду діяльності, розвиток творчої уяви, виховання ініціати-

ви, уміння приймати рішення тощо. Такі особистісні якості легко формуються на суб'єкт-об'єктній основі організації навчального процесу. Подібна постановка проблеми вимагає якісно нового підходу щодо формування фахових компетентностей майбутніх учителів фізики. На сучасному етапі реформування освіти особливої уваги заслуговують здобутки фундаментального характеру провідних методистів щодо прогнозування, об'єктивізації, діагностики та управління фаховою підготовкою в галузі фізики [1, с.116-119].

Виклад основного матеріалу. Відповідно до національної рамки кваліфікацій компетентність/компетентності – здатність особи до виконання певного виду діяльності, що виражається через знання, розуміння, уміння, цінності, інші особисті якості [7, с.11-13].

Спільним у визначеннях дослідників поняття «компетентність» є розуміння її як здатності індивіда справлятися з усілякими задачами, як сукупність знань, які необхідні для виконання конкретної роботи; як певні стратегії для реалізації творчого потенціалу особистості. Злагоджена взаємодія цієї безлічі окремих аспектів приводить нас до комплексного розуміння компетентності, що виявляється у контексті умов і вимог, як зовнішніх, так і внутрішніх.

Компетентність – це специфічна здатність особистості, що дає змогу ефективно розв'язувати проблеми, які виникають у реальних життєвих ситуаціях. Людина повинна мати певні знання – інструменти, особливі способи мислення й життєві навички. Вищі рівні компетентності передбачають ініціативу, організаторські здібності, здатність оцінювати наслідки своїх дій. Однак природа компетентності така, що оптимальні результати в розв'язанні проблем можливі лише за умови глибокої особистої зацікавленості людини [5, с.142].

Відповідно до словників термін фах це – рід занять, трудової діяльності, що вимагає певних знань та навичок і є джерелом існування людини [9]. Отже, фахова компетентність це здатність застосовувати набутий багаж знань у професійній сфері діяльності.

Для розвитку фахової компетентності майбутніх учителів фізики студенти залучаються до виконання лабораторного практикуму, який містить ряд лабораторних робіт спрямованих на вдосконалення набутих знань на лекційних і практичних заняттях. Адже лабораторне заняття є формою навчального процесу, на якому студент під керівництвом викладача, лаборанта, проводить дослід з метою практичного підтвердження теоретичного матеріалу, набуває практичних навичок роботи з лабораторним устаткуванням, обладнанням, обчислювальною технікою, вимірювальною апаратурою, формує власний стиль пізнання експериментальних досліджень у конкретній предметній галузі.

У професійному навчанні лабораторні роботи займають проміжне положення між теоретичним і виробничим навчанням і служать одним з найважливіших засобів здійснення теорії і практики. При цьому з одного боку, досягається закріплення й удосконалення знань студентів, з іншого боку – у них формуються визначені фахові уміння, що потім застосовуються у процесі виробничого навчання своєї професійної діяльності.

Головним структурним елементом контролю у навчальному процесі, а саме у процесі виконання лабораторного практикуму є перевірка якості знань. Систематична перевірка якості особистісних набутих виступає закономірно необхідною умовою діагностики та прогностики у навчанні, вихованні і розвитку тих хто навчається. Вона також сприяє удосконаленню змісту та методики викладання. Головне ж полягає у тому, що завдяки контролю створюється можливість цілеспрямовано управляти процесом навчально-пізнавальної діяльності: порівнюючи минулий досвід індивіда з його набутками у певний час, можна прогнозувати та забезпечувати належний розвиток особистості у теперішньому і майбутньому [4, с.38; 10].

Контроль знань здійснюється на всіх етапах навчання. Його види класифікують за різними критеріями залежно від: способу здобуття інформації в процесі контролю; засобів, які використовують під час контролю і самоконтролю; способу організації контролю і форми організації контролю; дидактичної мети і місця застосування в навчальному процесі [10].

Контроль – необхідна передумова в управлінні будь-яким процесом. У навчальній діяльності контроль має здійснюватись на різних етапах оволодіння знаннями [4, с.5].

Ми вважаємо, що одним з елементів контролю у навчальному процесі є лабораторний практикум, виконання лабораторних робіт відіграє важливу роль у навчальному процесі тих, хто навчається, та формуванні фахової компетентності майбутнього вчителя фізики у його професійній сфері діяльності.

Суспільний запит на виховання творчої особистості, яка здатна самостійно мислити, генерувати оригінальні ідеї і приймати сміливі, нестандартні рішення вимагає внесення істотних змін у систему фахової підготовки майбутніх учителів фізики. Основні напрямки такої модернізації лежать у площині особистісно значущих показників освіти. На думку психологів, фахова підготовка має спиратися на компоненти знання, яким в навчальному процесі не надається достатньої уваги – це навички й уміння самостійної роботи, розвиток креативного мислення, системний підхід до постановки і виконання завдань фахової діяльності, вибір провідного виду діяльності, розвиток творчої уяви, виховання ініціативи, уміння приймати рішення тощо. Ці елементи знань мають більшою мірою базуватися на суб'єкт-суб'єктній основі, коли істотно посилюється роль самого студента в навчальному процесі [6; 8].

На нашу думку, одним із найцінніших методів закріплення знань є виконання лабораторних робіт, тому що він вимагає компетентнісного підходу і характеризується організацією пізнавальної діяльності у лабораторії, розвиває світоглядність тих хто навчається.

Лабораторне заняття – це практичне заняття, що проводиться як індивідуально, так і із групою студентів; його ціль – реалізація умінь, навичок, переконань з використанням приладів, інструментів і інших технічних засобів, тобто це вивчення різних явищ за допомогою спеціального устаткування яке обирається самостійно, керуючись здобутими знаннями. Студенти опановують систему засобів і методів дослідження експериментального та практичного. Розширюють можливості використання теоретичних знань для розв'язку практичних задач.

Експериментальна підготовка майбутнього вчителя фізики через призму лабораторних досліджень у поєднанні з цільовими програмами й компетентнісно-світоглядними характеристиками якості знань (див. таблицю 1) до розгортання процесу експериментальних досліджень сприяє саморозвитку особистості студента та належній зорієнтованості на майбутню продуктивну і творчу професійну діяльність [6, с.9; 2].

Таблиця 1

Класифікація компетентнісно-світоглядних характеристик якості знань

Рівень	Вимірник якості знань	Контрольно-вимірний зразок мислевих та психомоторних операцій віддзеркалення властивостей пізнавальної діяльності особистості
Нижчий	Завчені знання (ЗЗ)	Можливість механічного відтворення структури та основного обсягу навчального матеріалу
	Розуміння головного (РО)	Можливість стислого відтворення основного змісту навчального матеріалу за допомогою одного судження
	Наслідування (НС)	Можливість аналогічного, повторювального використання операцій над навчальним матеріалом для засвоєння нових
Оптимальний	Повне володіння знаннями (ПВЗ)	Спроможність до свідомого, продуктивного та активного віддзеркалення всіх елементів навчального матеріалу в будь-якій структурі викладу
Вищий	Уміння (У)	Здатність до вільного включення основної ланки навчального матеріалу в нові інформаційні зв'язки та раціонального, творчого, компетентного використання в нестандартних ситуаціях
	Навичка (Н)	Здатність до використання змісту навчального матеріалу на підсвідомому автоматизованому рівні в однотипних стандартних ситуаціях діяльності, що виступає специфічним показником компетентності спеціаліста
	Переконання (П)	Здатність до світоглядного обґрунтування змісту навчального матеріалу та його використання в життєдіяльності як особистісні здобутки; ця здатність характеризується діалектичним сумнівом: можна відмовитись від попередньої точки зору, якщо реальні факти її спростовують

Пізнавальна діяльність особистості має вдовольняти таким основним результатам: знання основ фундаментальної науки фізики; формування наукового світогляду; оволодіння методологією фізичного знання; набуття творчого досвіду прикладних застосувань фізичних явищ і законів; оволодіння гуманітарною складовою змісту фізики як компонентом культур; дидактичного препарування фізичних знань. Доведено, що засвоєння навчального матеріалу і набуття конкретних знань та досвіду здійснюється за трьома параметрами, які відповідно охоплюють весь часовий простір діяльності людини – минуле (стереотипність), теперішнє (усвідомлення), майбутнє (пристрасність). Для цих параметрів виведено основні критерії, які виступають як показники результативного навчання: завчені знання (ЗЗ), наслідування (НС), розуміння головного (РГ), повне володіння знаннями (ПВЗ), уміння застосовувати знання (УЗЗ), навичка (Н), переконання (П) [3, с.11-26].

Наглядним прикладом, на нашу думку, у застосуванні лабораторних занять на уроках фізики буде навчальний фізичний експеримент. Розглянемо лабораторну роботу «Навчальний експеримент у ході вивчення кінематики» (таблиця 2) [6, с.11].

Таблиця 2

№ з/п	Змістово-методичні орієнтири навчання	Рівень знань	
		Початковий	Кінцевий
ЗМІСТОВІ			
1.	Основні завдання механіки. Система відліку	ПВЗ	П
2.	Рівномірний і рівноприскорений рухи	ПВЗ	П
3.	Матеріальна точка. Траєкторія. Шлях і переміщення	ПВЗ	П
4.	Швидкість. Додавання швидкостей. Прискорення	ПВЗ	У
5.	Вільне падіння тіл	ПВЗ	У
МЕТОДИЧНІ			
6.	Особливості методики вивчення «Кінематики»	РГ	ПВЗ
7.	Завдання і зміст навчання фізики в середній школі	РГ	П
8.	Розвиток творчих здібностей учнів	РГ	ПОЗ
9.	Форми організації уроків з фізики	РГ	У

Підготовка готовності тих, хто навчається, здійснюється шляхом діагностики по нижчому та оптимальному рівні (таблиця 2).

Наприклад:

(РГ). Поясніть з погляду фізики технологію демонстрації відносності руху способами, які відмінні від описаних у шкільному підручнику.

(ПВЗ). Запропонуйте доступну версію пояснення причинно-наслідкової зумовленості однаковості швидкості руху тіл під час вільного падіння.

(НС). Змодельуйте процес введення поняття «Траєкторія».

Експериментальною частиною лабораторного завдання також будуть вимірники якості знань за вищим рівнем (таблиця 2)

Наприклад:

(П). Нехай з однієї тієї ж висоти падають одночасно аркуш паперу, пташине перо, шматочок вати і камінчик. Яке тіло падає швидше? Чому? Киньте з однієї і тієї ж висоти 2 однакових невеликих аркуші паперу, один з яких зім'ятий. Чи можна зробити висновок, що тіло падає тим швидше, чим більше його маса?

Завершальний етап у лабораторній роботі – це завдання для підсумкового контролю, в якому передбачаються запитання з оптимального і вищого рівнів (таблиця 2).

Наприклад:

(У). Підберіть декілька своїх власних варіантів фізичних дослідів, які, на вашу думку, можна було б провести на перших уроках з кінематики.

(ПВЗ). Яких правил безпеки праці потрібно дотримуватись під час постановки дослідів з кінематики?

(П). Запропонуйте свій варіант дослідів для підтвердження того факту, що вільне падіння є рівноприскореним рухом.

Висновки. Отже, процес формування фахової компетентності майбутніх учителів фізики у їхній професійній діяльності є складним і довготривалим. Також проблема методичної підтримки процесу навчання постійно є предметом уваги переважної більшості методистів-фізиків та вчителів-практиків. Внаслідок їх зусиль сучасна дидактика фізики має можливість визначатись і утверджуватись, опираючись на широкий арсенал засобів навчання, які формують фахову компетентність майбутніх учителів фізики, що розробляються для доповнення (або ж і часткової заміни) підручника. Це – робочі зошити, дидактичні матеріали, методичні рекомендації, конкретні методики, методичні керівництва, методичні доповнення, методичні коментарі, збірники, моделі, таблиці, програмні засоби, системи штучного інтелекту для організації процесу самонавчання (навчальні бази даних, експертні навчальні системи, навчальні бази знань), навчальне та демонстраційне обладнання, пряме з комп'ютером, навчальні аудіо- та відеозаписи, система «віртуальної реальності» (технологія мультимедіа), система вимірників якості знань тощо.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук П.С. Компетентнісні орієнтири фахового становлення учителя фізики / П.С. Атаманчук // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського державного університету: Серія педагогічна. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний університет, редакційно-видавничий відділ, 2007. – Вип. 13: Дидактика фізики і підручники фізики (астрономії) в умовах формування європейського простору вищої освіти. – С. 116-119.
2. Атаманчук П.С. Методичні основи організації і проведення навчального фізичного експерименту: навч. посіб. / П.С. Атаманчук, О.І. Ляшенко, В.В. Мендерецький, А.М. Кух. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О.А., 2006. – 216 с.: іл., табл.
3. Атаманчук П.С. Умови цілеспрямованого формування фахових компетентностей учителя фізики / П.С. Атаманчук // Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г.С. Костюка АІН України / за ред. С.Д. Максименка, Л.А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2008. – Вип. 2. – С. 11-26.
4. Атаманчук П.С. Управління процесом навчально-пізнавальної діяльності / П.С. Атаманчук. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський державний педагогічний інститут, інформаційно-видавничий відділ, 1997. – 136 с.
5. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики: науково-методичний посібник / [ред. І.Г. Єрмакова]. – Запоріжжя: ЦентрІон, 2005. – 640 с.
6. Методика і техніка навчального фізичного експерименту в старшій школі / П.С. Атаманчук, О.І. Ляшенко, В.В. Мендерецький, О.М. Ніколаєв. – Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2011. – 420 с.
7. Національна рамка кваліфікацій // Освіта. – 2012. – № 1. – 2 (5488–5489). – С. 11-13.
8. Овчарук О.В. Розвиток компетентнісного підходу: стратегічні орієнтири міжнародної спільноти / О.В. Овчарук // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. – К.: К.І.С., 2004. – 112 с.
9. Український лінгвістичний портал «Словники України online» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lcorp.ulif.org.ua/dictua>. – Назва з екрану.
10. Чайка В.М. Види контролю знань [Електронний ресурс] / В.М. Чайка. Режим доступу: http://pidruchniki.ws/11510513/pedagogika/vidi_kontrolyu_znan. – Назва з екрану.

А. В. Шевчук

*Камінець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка*

УЧЕБНЫЙ ФИЗИЧЕСКИЙ ЭКСПЕРИМЕНТ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ФИЗИКИ

В статье рассматривается проблема формирования профессиональной компетентности будущих учителей физики в процессе организации и проведения учебного физического эксперимента. Также идет речь о проблемах развития про-

фесіональної підготовки майбутніх учителів фізики над якою працює велика кількість учених-педагогів і учених. Важне місце в формуванні професійної компетентності майбутніх учителів займає комунікація, яка є основною формою педагогічного процесу. Професійна діяльність учителя залежить від його компетентності, яка формується в процесі професійної діяльності і представляє собою сукупність його професійних компетенцій, які допомагають йому професійно виконувати педагогічну діяльність. Професійна підготовка майбутніх учителів фізики передбачає формування їх професійних компетенцій в професійній діяльності.

Ключові слова: компетентність, професійна компетентність, професійна діяльність, навчальний фізичний експеримент, лабораторний практикум, студент, майбутній учитель фізики.

O. V. Shevchuk
Kamyanets-Podilsky Ivan Ohienko National University
EDUCATIONAL PHYSICAL EXPERIMENT AS A FORM OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF PHYSICS

The article is about development and formation of professional competence of future teachers of physics in the process of organizing and conducting educational physical experiment. It also describes the problems of development of professional training of future teachers of physics at which a large number of both national and foreign scientists work, who are trying to form a competent personality of the future specialist. Communication that is the main form of pedagogical process plays important role in the formation of professional competence of future teachers of physics. Professional work of a teacher depends on his competence, which is formed during professional work is a combination of professional competences that help him perform professional pedagogical work professionally. That is why professional training of future teacher of physics provides the formation of his professional competences, the search and providing with pedagogical conditions of their formation.

Key words: competence, professional competence, professional competence, educational physical experiment, laboratory practical work, student, future teacher of physics.

Отримано: 19.10.2014

УДК 377.1:53

В. Д. Шубчинський

*МВПУ «Міжрегіональне вище професійне будівельне училище м. Краматорська»
e-mail: menafova.yulia@yandex.ua*

ПІЗНАВАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНЯ

Ведуча роль у процесі підготовки фахівців повинна бути відведена орієнтації на особистість і компетентність, вихованню професійно важливих їх якостей, розвитку професійно-творчого мислення. Це дозволить істотно полегшити процес адаптації випускників ПТНЗ до професійного середовища і тим самим підвищити їх конкурентоздатність. Під час навчання ведучою діяльністю є пізнавальна активність, оскільки професійна активність виявляється по закінченні навчання, коли випускник безпосередньо приступить до професійної діяльності. У цьому зв'язку стає зовсім ясно, що не можна стати гарним фахівцем, не виявляючи пізнавальної активності в процесі професійного становлення.

Ключові слова: компетентність, конкурентоздатність, пізнавальна активність, професійна активність, детермінанта.

У нових соціально-економічних умовах суспільство висуває високі вимоги до випускників професійно-технічних навчальних закладів. Випускник повинен бути готовий діяти не тільки в існуючих умовах, але й в умовах майбутнього. У цьому зв'язку освітня система повинна бути націлена на формування компетентного фахівця, який уміє швидко адаптуватися на ринку праці.

Гостро встає необхідність розвитку випереджувальної освіти, яка на відміну від традиційної, орієнтується не тільки на підготовку фахівців з конкретної професійної діяльності, але і на формування готовності до освоєння нових знань, придбання багатофункціональних умінь і забезпечення професійної мобільності і конкурентоздатності випускників, які відповідають запитам сучасного і перспективного ринку праці. До ключових елементів, що визначають зміст конкурентоздатності фахівця, відносять гнучкість і професійну мобільність, уміння презентувати себе, володіння методами рішення великого класу професійних задач.

Ведуча роль у процесі підготовки фахівців повинна бути відведена орієнтації на особистість і компетентність, вихованню професійно важливих його якостей, розвитку професійно-творчого мислення. Це дозволить істотно полегшити процес адаптації випускників ПТНЗ до професійного середовища і тим самим підвищити їх конкурентоздатність.

На сьогоднішній день усе більш затребуваними стають компетентні фахівці, які здатні ефективно функціонувати в нових динамічних соціально-економічних умовах. Компетентний фахівець здатний виходити за рамки предмета своєї професії, він володіє творчим потенціалом саморозвитку. Ключовим показником рівня професіоналізму будь-якого фахівця є його конкурентоздатність.

Конкурентоздатність залежить від багатьох факторів і умов, насамперед від професійної компетентності, від розвитку особистісних якостей і здатності до саморозвитку.

В умовах сучасного суспільства конкурентоздатною може бути тільки людина, яка протягом життя може перебудувати

напрямки і зміст своєї діяльності. Тобто людина, одержавши один раз освіту, не може нескінченно довго задовольнятися нею. Вона повинна постійно піклуватися про підвищення своєї кваліфікації, щоб бути конкурентоздатною на ринку праці.

У сучасній дидактиці основними важелями становлення і розвитку професійної компетентності виступають дві якості майбутнього фахівця: пізнавальна активність і професійна активність.

Під час навчання ведучою діяльністю є пізнавальна активність, оскільки професійна активність виявляється по закінченні навчання, коли випускник безпосередньо приступить до професійної діяльності. У цьому зв'язку стає зовсім ясно, що не можна стати гарним фахівцем, не проявляючи пізнавальної активності в процесі професійного становлення. Таким чином, пізнавальна активність виступає важливим дидактичним фактором, який істотно впливає на різноманітні показники якості навчання. Тому, однією з основних задач підготовки фахівця є формування пізнавальної активності учня.

Пізнавальна активність як педагогічне явище – це детермінанта: з одного боку, пізнавальна активність – це форма самоорганізації учня; з іншого боку – результат особливих зусиль педагога при організації навчальної діяльності учня.

На думку А.А. Орлова [1], пізнавальна активність має зовнішню і внутрішню сторони. Зовнішню сторону представляє результативність учбово-пізнавальної діяльності в межах заданого, яка виражена в отриманому продукті. Внутрішню сторону активності складають розумові, фізичні і морально-вольові зусилля суб'єкта, спрямовані на досягнення мети навчання, прагнення реалізувати свої пізнавальні можливості.

У педагогічній літературі можна зустріти різні визначення сутності пізнавальної активності. Розглянемо тлумачення поняття «пізнавальна активність» (табл. 1).

Одні автори розглядають пізнавальну активність як діяльність, інші як рису особистості. На думку Т.І. Шамової, один і другий підхід необхідно використовувати у їх діалектичній єдності. Це дозволяє виробити єдину точку зору на поняття